

ik u schreef, en dat loopt alles goed, men houdt vergadering na vergadering, en tusschen elke vergadering verloopt een week.

Het liefst hadden we dit nu eerst gereed, om revirement te voorkomen. We zullen ons dus haasten, maar of het alles gelukken zal, alvorens de Depn. samenkomen, om in De Cocks vacature te voorzien, is niet te zeggen. Ook zie ik daar het belang niet van in. Ze kunnen toch de nieuw benoemde kwalijk laten optreden voor in September. Anders beduiden zijn colleges toch niets.

Ik wilde u van een en ander even op de hoogte stellen.

Groet Mevrouw zeer van mij en geloof mij steeds

uw br. in Xo
Kuyper.

BIJLAGE III

Onderstaande brief van Bavinck aan F. L. Rutgers van 5/1/'99 vond ik in het archief-Rutgers op de Vrije Universiteit. Het is de brief waarin Bavinck zijn voorstel van 1899 aan Rutgers bekend maakt en toelicht.

Kampen, 5 Jan. 1899.

Hooggeachte Vriend en Broeder,

Mag ik eenige oogenblikken Uwe aandacht vragen voor het volgende belangrijke voorstel?

In de kerken leeft het zeer verklaarbare verlangen voort, om de bestaande verschillen over de opleiding tot den dienst des Woords tot eene definitieve oplossing en beslissing te brengen. In Groningen werkt men in onderscheidene classes in dien geest (zie b.v. Vrije Kerk Dec. '98); en vanuit Groningen komt de zaak zeker op de Synode.

Dit wetende, heb ik eene brochure geschreven, en daarin een voorstel opgenomen in betrekking tot Theol. School en Vrije Univ. Op eene vergadering van Curatoren en Hoogleraren, gister en eergister alhier gehouden, mocht dit voorstel de algemeene instemming verwerven.

De brochure gaat daarom de volgende week de wereld, of althans de kerken in. Vooraf wil ik gaarne weten, of het ook Uwerzijds aanbeveling en steun kan vinden. Daarom verzoek ik U vriendelijk, van het volgende kennis te willen nemen, er met Kuyper over te willen spreken en mij dan Uw oordeel kortelijk te doen weten.

Het ware zoo wenschelijk, dat wij bij elkander kwamen, dat de gedeeldheid der opleiding beëindigd werd, dat het verschil erover in de kerken opgelost werd. Uit het feit, dat mijn voorstel algemeene instemming vond, dus ook bij de Br. Bos, Lindeboom enz. kunt Gij reeds opmaken, dat het een bemiddelend karakter draagt en een compromis is; maar naar ik meen, een compromis, dat ons voorloopig allen bevredigen kan en voorts in de toekomst den weg baant tot principiële regeling.

Het voorstel is drieledig en in hoofdzaak van den volgende inhoud.

Ten eerste in betrekking tot de gymn. opleiding verbonden aan de Theol. School:

De Geref. Kerken in Nederland, overwegende, dat er thans reeds drie Geref. Gymnasia bestaan, te Zetten, Amst. en Kampen, gegrunde verwachting mogende koesteren, dat het in de toekomst aan eene gymn. opleiding in Geref. geest, ook voor de toekomstige dienaren des Woords, in ons vaderland door particulier initiatief niet zal ontbreken, gaarne den schijn vermijden- de, aan het eene gymnasium op den duur een voorkeur en voorrecht te schenken boven het andere en te doen, wat niet rechtstreeks de taak der kerken is,

besluiten: voortaan af te zien van de stichting en instandhouding van eene school voor gymasiaal onderwijs; mits daarbij kunne voldaan worden aan de volgende voorwaarden: a) dat een of meer Geref. Gymnasia in den lande zich onder een nader te omschrijven toezicht van de Geref. Kerken willen stellen, en b) dat er eene vereeniging zij, die het bestaande gymnasium met al de rechten der betrokken leeraren wil en kan overnemen.

Ten tweede ten aanzien van de Theol. School:

De Geref. Kerken in Nederland, overwegende dat zij bij de vereeniging in 1892 de Theol. Sch. als eigen inrichting hebben aanvaard, overwegende, dat zij in de toekomst voor de opleiding tot den dienst des Woords zich niet mogen afhankelijk maken van of in het ongereede mogen laten brengen door eene vereeniging, wier bestaan, gereformeerd karakter en wetenschappelijke zin in elk geval geen meerdere of sterkere waarborgen hebben dan de kerken zelve

overwegende, dat zij als kerk van Christus en pilaar en vastigheid der Waarheid, het haar toebetrouwde Woord Gods hebben te bewaren, uitleggen, te verdedigen en aan alle creaturen te prediken, en mitsdien bij de wetenschappelijke beoefening der theologie, zoowel als bij de opleiding tot den dienst des Woords rechtstreeks belang hebben,

besluiten: 1^o om te hebben en te houden eene Hoogeschool tot wetensch. beoefening der theologie en tot opleiding voor den dienst des Woords,

2^o deze school te vestigen in eene plaats, die door ligging, klimaat, gezondheids-toestand, natuurschool, enz. de voorkeur verdient,

3^o voor de eerste maal aan deze Hoogeschool te beroepen al de Hoogleraren, die thans werkzaam zijn aan de Th. Sch. te Kampen en de Th. fac. der Vr. Univ. te Amst.,

4^o deze Hoogeschool, voor wat het onderwijs aangaat, te verzorgen door 5 curatoren, die door de Gen. Synode worden benoemd, en financieel door 5 Directeuren, eveneens door de Synode benoemd.

Ten derde aangaande de Vrije Universiteit:

De Geref. Kerken, overwegende, dat de wetenschap in haar ganschen omvang behoort beoefend te worden bij het licht van Gods Woord en naar den eisch der Ger. beginselen,

overwegende, dat de Vereeniging voor Hooger Ond. op ger. gr. door hare School, genaamd de Vrije Univ. aan deze arbeid zich wijdt en daarom aanspraak heeft op den dank en den steun der kerken, overwegend, dat samenwerking met behoud van beider zelfstandigheid, met het oog op de kleinheid onzer kracht, voor de kerken en voor de Vereen. dringend noodzakelijk is,

besluiten, 1^o aan Directeuren der V. v. H. O. te verzoeken in overleg te willen treden met eenige door de Synode benoemde deputaten, ten einde te geraken tot de vestiging van Theol. School en Vrije Univ. in eenzelfde plaats.

2^o aan genoemde H.H. Directeuren evenzoo te verzoeken, dat zij de Hoogleraren in de theol. fac. met behoud van al hun verkregen rechten aan de kerken afstaan voor Hare Hoogeschool, of ook, indien dat bij hen of bij genoemde Hoogleraren bezwaar ontmoet, besluiten, om voorloopig (zoolang de wetensch.- en financiële krachten der Vereeniging nog zoo uitermate zwak zijn) bij bestaande of ontstaande vacaturen niet tot benoeming van Hoogl. in de Theol. over te gaan,

3^o om verder aan genoemde V.U. Directeuren te willen verzoeken, dat zij, tot tijd en wijle zij zonder te kort te doen aan evenredige bezetting van katheders in de andere faculteiten een eigen theol. fac. oprichten, de Hoogeschool vanwege de kerken gesticht beschouwen en erkennen willen als Theol. fac. van de Vrije Univ. met gelijke rang en eere als de andere faculteiten,

4^o en eindelijk hun te verzoeken, dat zij in overleg met Deputaten Synodi de als Theol. fac. erkende Hoogeschool met de andere vier faculteiten zoo in verband willen brengen, dat

a) zij saam den naam dragen naar buiten en officieel van Vrije Univ. op ger. gr.

b) dat Curatoren beiderzijds, en evenzoo Directeuren en Hoogleraren beiderzijds saam één college vormen, en gemeenschappelijke belangen, rakende alle 5 faculteiten, ook saam behartigen.

c) dat benoeming, schorsing en ontslag der Hoogl. in de fac. der Theol. geschiede door Curatoren vanwege de Syn. en van Hoogl. in de andere fac. naar de bepalingen der Vereen. v. H. O., met dien verstande, dat ter goede verstandhouding Curatoren vanwege de Syn. en Cur. vanwege de Vereen. in elk geval met elkander raadplegen, zonder echter over en weer elkander te binden,

d) dat Kerken en Vereenigingen ten allen tijde vrij blijven, om het saamwonen op te zeggen en elk haars weegs te gaan.

Dat is in hoofdzaak het voorstel. Nog slechts enkele opmerkingen ter toelichting en aanbeveling:

1. Als plaats van vestiging komt mij Haarlem het geschiktst voor; ook daarom, wijl de Hoogl. aan de Vrije Univ. desverkiezende in Amst. zouden kunnen blijven wonen. Amsterdam heeft om allerlei redenen veel tegen: groote stad, veel verleiding, duur leven enz., zooals in de door Kuyper, mij e.a. ontworpen Conceptregeling reeds opgemerkt werd.

2. Volgens genoemde conceptregeling, volgens 't dusver nog geldend beginsel der eigen inrichting, volgens de overtuiging van Kuyper, die ook de mijne is, (cf. Acta. Gen. Syn. Dordr. bl. 82) mogen de kerken in den tegenwoordigen tijd het hebben

van een eigen school tot wetensch. beoefening der theol. en tot opleiding voor den Dienst des Woords niet prijsgeven. Ze loopen anders in de toekomst veel te groot gevaar, om in eens door ontbinding van eene Vereeniging, sluiting of verzwakking van de door zulk eene Vereen. gestichte school gansch in 't ongereede te geraken en in onoplosbare moeilijkheden te komen.

3. Vereeniging van Th. Sch. en Vrije Univ. kan en mag, veiligheidshalve, nooit geschieden, door vernietiging van de Th. Sch. en erkenning van de Theol. fac. der V. Univ. alleen als school van opleiding. De wijze van vereeniging, in de concept-regeling voorgesteld, is verworpen, kan niet meer voorgesteld worden en had m.i. bij nader overweging ook bezwaren voor de kerken. Indien Theol. Sch. en Vrije Univ. bij elkaar willen komen, is er geen andere weg dan de boven aangewezen.

4. De Vrije Universiteit wordt er niet door geschaad maar gebaat. Want a) principieel geeft ze niets prijs. Ze houdt het recht om, zoodra ze personen genoeg vinden kan en geld genoeg heeft (cf. zulk een conditie reeds in de statuten gemaakt art. 9) weer een theol. fac. op te richten, b) evengoed als de Vereen. v. H. O. in 't Regl. van de school art. 2 gen. de Vrije Univ. zich voorloopig bepalen kan tot het oprichten v. eene theol. jurid. en litt. fac., kan zij zonder prijsgeving van eenig recht zich voorloopig bepalen tot het oprichten v. eene litt., jurid. en bijv. ook medische faculteit. c) Temeer en te eer kan zij dat, wijl zij in de (innerlijke, naar binnen, slechts eenigszins anders tot stand komende en in stand gehoudene) Hoogeschool, eene theol. fac. terug ontvangt, die haar niets kost, die wetenschappelijk even goed kan zijn als wanneer de theol. Hoogleraren door Direct. vanwege eene Vereen. worden benoemd, en die, als gegrond in de kerken, een duurzaam bestaan heeft en daarom voor de Vrije Univ., in haar geheel tot middelpunt en steun verstreken kan. d) Geen uitgaven meer hebbende voor de theol. fac. kan de Vereen. met des te meer kracht zich toeleggen op de uitbreiding van de jurid. en litt. fac. en zelfs ook met de med. fac. een aanvang maken. Want het is mijne vaste overtuiging: zóó kan het niet lang meer duren. Mag ik zeggen, hoe ik er over denk en waarover ik mij ernstig bezorgd maak? Als Gij en Kuyper ons soms mochten ontvallen, voordat de Vrije Univ. uitgebreid en versterkt is, dan geloof ik dat ze niet lang meer zal bestaan. Mijns inziens staat de toekomst der Vrije Univ. op het spel. En ik voor mij ken geen andere oplossing dan die boven is aangegeven. e) De voorgestelde oplossing zal de Vrije Univ. ook in dien zin versterken, dat zij in hare vier niet-theol. fac. weer sympathie allengs zal winnen bij vele Geref. in onzen eigen kring, bij vele Geref. ook buiten onzen kring, ja zelfs weer bij vele Christenen in den lande. Zij houdt de mogelijkheid open, dat ook Hervormden, mits instemming betuigende met art. 2 der Statuten, tot Hoogl. benoemd worden, in de niet-theol. fac., dat er weer studenten komen van buiten onzen kerkelijke kring enz. Maar dat alles kan niet als de gansche Univ. (zooals bijv. in de conceptregeling of ook in de door dezelfde deputaten op de Synode te Dordt ingediende Leiddraad, Acta bl. 84) met de Geref. Kerken in verband worde gezet. Dan houdt ze altijd een kerkelijk karakter, dan moet er wijziging van Statuten en Regl. plaats hebben enz.

5. In bovengenoemd voorstel is ongetwijfeld concessie gedaan aan de Br. Bos enz. Zonder concessie is er ook geen compromis. Maar de concessie hünnerzijds is veel grooter: prijsgeving van de gymn. opleiding, prijsgeving van het propaed. jaar voor de theologen als behoorende tot de Theol. School (wijl dit immers naar boven aangegeven verband in de litt. fac. overgebracht wordt), verplaatsing der School, verband van School en Vrije Univ., zoodat ze saam één naam dragen enz. Laat de band van de Hoogeschool (Theol. fac.) tot de kerken een heel andere zijn, de naam beslist; „Vrije” blijft het woord; de School verdwijnt in dezen zin. En is 't verband eenmaal aangegaan op de boven omschreven wijze, dan kan het later, ja altijd verbroken, maar ook altijd gewijzigd en versterkt worden. Voorshands hebben wij meer dan genoeg.

6. Waarbij dan nog komt, dat, indien Gij en Kuyper hierin mee kunt gaan, de eenheid v. opleiding zonder strijd verkregen kan worden. Zij gaan *hier* allen erin mede. Er is geen brodertwist meer te wachten.

De aanst. Synode zal het aannemen en terstond kunnen uitvoeren. Vóór het einde der eeuw kunnen wij bijeen zijn. En dat is ook wat waard, ook *onzerzijds* wat waard. Bovendien op ondergeschikte punten kan het voorstel, dat ik in de brochure nog wat nader ontwikkel, geamendeerd worden. De vraag is maar, of de hoofdgedachte en de hoofdstrekking, vooral ook van het groote belang van de School, de Vrije Univ. en de kerken, dat ermede gemoeid is, Uwe sympathie wegdraagt. Wilt Ge er daarom eens over nadenken, met Kuyper erover spreken en mij dan, liefst met enkele dagen, Uw oordeel zeggen? Gaarne zag ik, dat het voorlopig nog

niet in wijderen kring bekend werd. Anders loopt het kans, evenals de Concept-regeling, reeds vóór de publiceering van den eenen of den anderen kant veroordeeld te worden.

Wijl Kuyper na zijne terugkomst zeker met werk overladen is, ben ik zoo vrij, dit schrijven aan U te richten. Bovendien vernam ik, dat zijn gezondheidstoestand nog niet in de beste orde is; ik hoop echter dat dit maar een gerucht zij. Wil zoo goed zijn, hem mijne groeten over te brengen en ontvang ze zelf van

Uw toegen. vr. en br.
H. B.